

Antisemitismus tady a teď
Deborah E. Lipstadová

Triton 2020

Přistěhovalecké vlny z islámských zemí, anonymita sociálních sítí plných falešných profilů, vyhybavé formule představitelů veřejné správy k útokům na Židy v západních zemích, aktivistické spolky bojující

jedním dechem proti politice Izraele i proti Židům i obyčejná lhostejnost. D. Lipstadová, profesorka novodobých židovských dějin, umí přesně odlišit, kdy jde o nedomyšlenou kritiku a kdy o nenávist, byť v nevinném balení, která nikdy nemá daleko od slova násilí. A jak připomíná autorka, iracionální nenávist se nikdy nezastaví u jedné menšiny.

Lipstadová zvolila formu fiktivních dopisů židovské studentce a mladému profesoru, který sice není židovského původu, ale vadí mu občasné protižidovské nálady, které problesknou akademickým prostředím. Díky této formě může nenásilně sledovat různé formy antisemitismu, od přezíravosti a pošklebků vůči „turistům v jarmulkách“, kteří proto raději nosí baseballové čepice, přes jakési matné přesvědčení, že si Židé za všechna ta staletí trvajících ústrky mohou částečně sami, až po iracionální, a proto těžko vyvrátitelné spiklenecké teorie. Těžištěm je novodobé americké prostředí s exkurzou do Evropy a i tak je paleta projevů nesnášenlivosti nepřijemně široká. Málokoho asi překvapí, že k antisemitismu má stejně blízko vypjatá levice jako pravice, a zájemce o novodobé dějiny asi nepřekvapí ani postřeh, že každé obludné násilí začíná nenápadně – přezíravostí k obyčejné slušnosti.

Jistě by se dalo polemizovat o výběru rozebíraných událostí. Dost možná autorka vybrala právě ty, o nichž nejvíce přemýšlela a u kterých se dá populárně odbornou formou ukázat nuancované rozlišení mezi svobodou projevu a šířením nenávisti, mezi velkorysým nadhledem a leností zabývat se kontextem, mezi tolerancí a lhostejností, či dokonce opatrnými klíčováními.

Lipstadová se novodobými dějinami a kulturou židovského národa zabývá celá desetiletí. Přesto si hlídá, aby ji bolestné události neovládly a neobraly ji o radost pramenící z židovské moudrosti a kultury. Kniha je tak nejen učebnicí jemného rozlišování, ale i zdrojem cenných podnětů pro úvahy o demokracii a multikulturním soužití.

Josef Beránek

Yuval Noah Harari
21 lekcí pro 21. století

Leda 2019

Izraelský profesor historie na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě Harari (*1976) získal svůj světový věhlas knihami **Sapiens** (*Stručná historie lidstva*, 2012), která o rok později vyšla v českém překladu

pod titulem **Sapiens** (Úchvatný i úděsný příběh lidstva), a v roce 2015 na ni navázal titulem **Homo deus** (Stručné dějiny zítřka), jenž rovněž vyšel v češtině v roce 2017 (recenzován v *Universu* č. 2/2018). V roce 2019 se z toho stala již trilogie přeložená do češtiny Zdenou Gubalovou.

Autor své téma o budoucnosti naší civilizace v této třetí knize probírá v pěti oddílech nazvaných I. Problém vědeckotechnické revoluce, II. Problém politiky, III. Zoufalství a naděje, IV. Pravda a V. Houževnatost. Kniha je doplněna rozsáhlým (28 str.) aparátem odkazů a poznámek i rejstříkem jmen a témat. Harari také uvádí, že řada témat v knize probíraných vznikla díky čtenářským odezvám na jeho předešlé spisy.

V zásadě se však autor drží svých tezí, jež prezentoval v předešlé knize. Jeho předpovědi dalšího vývoje lidstva cílí do dekády 2040–2050; autor zároveň připouští, že tak dlouhodobé předpovědi se nemusí do puntíku vyplnit, čili často nabízí několik variant scénářů.

Prof. Harari uvádí příklady počítačových programů, které se dokáží samy učit, takže postupně dokázaly porazit nejlepší šachisty, hráče hry Go a nejnověji i hráče pokeru, protože v průběhu zápasu se naučily blafovat lépe než pokeroví mistři. To nutně povede už v blízké budoucnosti k nahrazení mnoha lidských i dosti kvalifikovaných profesí umělou inteligencí a vzniknou armády lidí produktivního věku, pro něž nebude zaměstnání. Výkony programů umělé inteligence se totiž zdokonalují tak vydatně, že sami tvůrci programů netuší, jak fungují.

Autor pak uvádí některé možné scénáře vývoje civilizace v letech 2040 až 2050. Sám uznává, že prognózy na tak dlouhou dobu nemohou být příliš přesné, takže výslednou situaci nelze spolehlivě předpovědět. Domnívá se, že k zásadnímu pokroku při vývoji umělé inteligence došlo koncem r. 2017, kdy spolu hrály šachy počítače

Alpha Zero s programem vyvinutým metodou umělé inteligence v r. 2017 a počítač StockFish 8, který se stal světovým počítačovým šampionem o rok dříve, když do něho programátoři uložili všechny špičkové šachové partie za předcházející století. StockFish 8 dokázal za sekundu propočítat 70 milionů partií, kdežto Alpha Zero jen 80 tis. kombinací/s. Alpha Zero však trénoval hrou sám proti sobě a za pouhé 4 hodiny byl připraven na ostrý soubor na 100 partií. V něm pak Alpha Zero vyhrál 28 partií a zbylých 72 remizoval, takže ani jednou neprohrál. David tak po minimální přípravě hladce porazil Goliáše.

V dalších oblastech znovu jako v předešlém spise autor poukazuje na škodlivost světových náboženství, ale zároveň kritizuje Karla Marxe, jenž náboženství sice označil za opium lidu, ale jeho teorie o diktatuře proletariátu vedla ke gulagům, řízenému hladomoru na Ukrajině a dalším excesům v zemích ortodoxních komunistických vlád.

V předposlední, 20. kapitole nadepsané Smysl (Život není příběh) se Harari vrací ke své oblíbené drsné tezi, že člověk nemá svobodnou vůli, když píše: „*Lidskou volbu diktuje biochemické algoritmy s neúspěšností, jež připomíná fungování inkvizice nebo KGB*“. Tím však otvírá Pandořinu skříňku porušování práva a spravedlnosti. Jestliže si v našich tělech jen miliardy neuronů vyměňují signály a tím určují naše jednání, jak můžeme trestat zločince, když nemohli jednat jinak, než jak jim to jejich neurony nařídily?

Prof. Harari je zajisté vynikající historik, ale prognostika je velmi osídlná disciplína. Svou recenzi píše v době pandemie, o které ještě nikdo nic netušil až do konce roku 2019. To pochopitelně značně zamává s předpověďmi i na nejbližší léta. Nemohu také nezmínit trapnou záležitost, že prof. Harari dovolil v ruském vydání knihy vynechat svou kritiku Putinova režimu kvůli anexi Krymu a úmyslnému rozvratu na východě Ukrajiny. Vysvětlil to snahou, aby se aspoň sterilní obsah jeho knihy dostal i k ruským čtenářům.

Jiří Grygar